

PARK SAĞLIK OCAĞI BÖLGESİNDE KAYITLI OLAN 15 YAŞ ÜSTÜ KİŞİLERİN SON BİR AYDA SAĞLIK SORUNU İLE KARŞILAŞMA VE SAĞLIK KURUMUNA BAŞVURMA DURUMLARI

Deniz Çalışkan* ❖ Emel Erçevik** ❖ Aysun İdil***

ÖZET

Amaç: 15 yaş üzerindeki kişilerin son bir ayda sağlık sorunu ile karşılaşma, sağlık kurumuna başvurma durumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma kesitsel bir saha araştırması biçiminde planlanmıştır. A.Ü.T.F. Halk Sağlığı AD. Park Sağlık Ocağı bölgesinden hane bazında 1/10 sistematik örnekleme yöntemi ile seçilen 15 yaş üzerindeki 1318 kişiden 1135 kişiye ulaşılmış ve 25 sorudan oluşan anket formu yüz yüze yöntemi ile uygulanmıştır. Çalışmaya katılım oranı %86.1'dir.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan kişilerin yaş ortalamaları 37.77 ± 16.4 yıl olup %45.1'i erkek, %54.9'u kadındır. Son bir ay içerisinde sağlık sorunu ile karşılaşanların oranı %39.3'dür. Başvurulan kurumlar arasında %22.0 ile Sosyal Sigortalar Kurumu polikliniği-hastanesi, %21.5 ile devlet hastanesi, %18.6 ile sağlık ocağı başta gelmektedir. Karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada herhangi bir güçlükle karşılaşanların (muayene olamayanların) oranı ise %14.3'dir. Başvuruda karşılaşılan güçlükler arasında beklemek, sağlık hizmetinin pahalı olması ve varolan sağlık hizmetinin ihtiyaca uygun olmaması ilk sırada yer almıştır.

Sonuç: Son bir ayda kırk yaş ve üzerinde olanların, kadınların, sağlık durumlarını kötü veya çok kötü olarak değerlendirenlerin diğer gruplara göre daha yüksek oranda sağlık sorunu ile karşılaştıkları, gecekonduda oturanların, son karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada daha yüksek oranda güçlükle karşılaştıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Sorunu, Sağlık Hizmeti, Kullanım, Güçlük

SUMMARY

The Ratio of Having Health Problem And Apply Health Services At Last Month of 15-Year Old People Living in the Park Health Care Center Area

Aim: The aim of the study was to determine the ratio of having health problem and apply health services people over 15 years of age at last month and the associated factors.

Methods: This study was planned as a cross-sectional study. Every person over 15 years of age (1318 people) in the Park Health Care Center Area selected at the household basis by the method of 1/10 systematic sampling was included in the study. The questionnaire form including 25 questions was applied to 1135 people by the face-to-face method. The participation rate was 86.1 %.

Results: The average age of respondents was 37.77 ± 16.4 years, and 45.1% of those were male and 54.9% were female. The ratio of having health problem at last months was 39.3%. 22.0% of those applied to Social Insurance Organizations hospitals, 21.5% state hospitals and 18.6% the primary health care centers. The ratio of people who encountered difficulties in applying services was 14.3%. Among these difficulties was waiting and expensive or inappropriate medical care.

Conclusion: As a conclusion it was founded that, over 40 years of age, women and self-perceived health status were poor more frequently had an health problem at last month. Those who were living in a squatter's house stated that they had more difficulties for applying health services.

Key Words: Health Problem, Health Services, Usage, Difficulties

* Yrd.Doç.Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

** Halk Sağlığı Uzmanı

*** Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

Sağlık herkesin doğuştan elde ettiği bir hak olmanın yanı sıra ülkemizde Anayasal bir görev olarak devlet eliyle sunulmaktadır(1). Ülkemizde sağlık hizmetlerinden 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Yasa ile herkesin eşit olarak yararlanabilmesi amaçlanmıştır(2). Bu yasa uyarınca birinci basamak sağlık hizmeti sunan birimler yani sağlık ocakları ilk başvuru yeri olarak oluşturulmuştur. Ancak günümüzde değişik nedenlerle sağlık sorunu ile karşılaşan kişilerin ilk başvuru yeri her zaman sağlık ocakları olmamaktadır.

Bireylerin sağlık kurumu tercihinde, sağlık hizmetlerine ulaşabilmede ve sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeylerinde toplumlar arası farklılıkların yanı sıra, aynı toplumu oluşturan bireyler arasında da farklılıklar olması önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Sağlık hizmetlerinde planlanan hedeflere ulaşabilmek için bu farklılıkları oluşturan faktörlerin araştırılması ve bunlara yönelik önlemlerin alınması esastır. Sağlık hizmetinin kullanımını etkileyen faktörlerin başında predispozan faktörler olarak yaş ve cinsiyet vb., kolaylaştırıcı faktörler olarak gelir düzeyi ve sağlık alanında güvence durumu vb. ve gereksinim oluşturan faktörler olarak da bireyler tarafından algılanan sağlık durumu vb. gelmektedir(3-6).

Amaç

Çalışmada Park Sağlık Ocağı Bölgesi'nde kayıtlı olan 15 yaş üzeri yaş grubu genç ve erişkinlerin son bir ayda sağlık sorunu ile karşılaşma ve sağlık kurumuna başvurma durumları ve etkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. 0-14 yaş grubu sağlık hizmet taleplerinin diğer yaş gruplarından farklı ve fazla olmasının yanı sıra birinci basamak sağlık hizmetleri çerçevesinde rutin olarak takip edilmeleri nedeniyle çalışma dışında tutulmuştur.

Yöntem

Çalışma kesitsel bir saha araştırması biçiminde planlanmıştır. Araştırma evreni olarak Mamak ilçesi sınırlarında yer alan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'na bağlı Park Sağlık Ocağı bölgesi seçilmiştir. Örneklem büyüklüğü sıklığın bilindiği formüle göre $n=p.q/(E/1.96)^2$ hesaplanmıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda elde edilen en düşük ve en yüksek (son 1 ayda) sağlık sorunu ile karşılaşma sıklı-

ğına göre formüle konduğunda örnekleme alınması gereken kişi sayısı 86-293 kişi olarak bulunmuştur. Ev Halkı Tespit Fişleri kullanılarak hane bazında 1/10 sistematik örnekleme yöntemi ile seçilen kartlarda yer alan 15 yaş üzerindeki tüm bireyler (1.318 kişi) çalışmaya alınmıştır. Mayıs-Haziran 1998 tarihleri arasında 25 sorudan oluşan anket formu araştırmacılar tarafından yüz yüze yöntemle 1.135 kişiye uygulanmıştır. Çalışmaya katılım oranı %86.1'dir. Veri analizi Epi-info programında ki kare testi kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan 1.135 kişinin yaş ortalaması 37.77 ± 16.4 'dir (minimum:15, maksimum:98, tepe değeri:28). Cinsiyete göre dağılımda %45.1'i (512kişi) erkek, %54.9'u (623 kişi) kadın olduğu ve yaş gruplarına göre her iki grubun farklılık göstermediği saptanmıştır ($X_2=2.93$ $p>0.05$). Cinsiyete göre yaş grupları arasında fark saptanmazken, eğitim durumları arasında belirgin farklılığın olduğu ve kadınların erkeklere göre daha az eğitim aldıkları saptanmıştır. Okur yazar olmayanların %89.7'unun (61 kişi), okur yazar olanların %68.8'sinin (22 kişi), ilkokul mezunu olanların %61.4'ünün (264 kişi), orta okul mezunu olanların %40.3'ünün (75 kişi), lise mezunu olanların %49.5'inin (137 kişi) ve yüksek okul mezunu olanların %45.1'inin (64 kişi) kadın olduğu görülmüştür($X^2=67.89$ $SD=5$ $p<0.0001$).

Oturulan konut tipinin ağırlıklı olarak apartman (%67.6-767 kişi) olduğu, hanede yaşayan kişi ortalamasının ise 4.10 ± 1.6 olduğu görülmüştür (minimum:1, maksimum:11, tepe değeri:4).

Çalışmaya katılanların %15.1'inin (171 kişi) herhangi bir sosyal güvencesi bulunmadığı başka bir deyişle %84.9'unun (964 kişi) herhangi bir sosyal güvencesi olduğu, %40.1'nin (456 kişi) Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), %32.8'inin (372 kişi) Emekli Sandığı, %9.2'sinin (104 kişi) Bağ-kur, %2.1'inin (24 kişi) Yeşil Kart, %0.7'sinin (8 kişi) özel sigorta aracılığıyla sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılanlar bağlı buldukları sosyal güvenlik kurumunu gereksinimlerini karşılama açısından çoğunlukla yeterli (%79.6-767 kişi) olarak değerlendirmektedir. Emekli Sandığı'na bağlı olanların %93.0'ünün (346 kişi), Bağ-kur'a bağlı olanların %84.6'sının (88 kişi), SSK'na bağlı olanların %68.4'ünün (312 kişi), özel sigortası olanla-

rın %62.5'i (5 kişi) ve Yeşil Kartı olanların %45.8'inin (11 kişi) sosyal güvenlik kurumunu gereksinimlerini karşılama yeterli bulunduğunu belirtmiştir ve fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($X^2=113.35$ SD=4 $p<0.0001$).

Araştırma kapsamına alınan 15 yaş üzeri kişilerin %8.2'si (93kişi) sağlık durumunu kötü olarak değerlendirmektedir. Grubun %22.5'inde (256 kişi) herhangi bir kronik hastalık olduğu (İlk sıralarda hipertansiyon %6.1-69 kişi, diyabet %4.1-47 kişi ve peptik ülser %1.9-22 kişi) ve %17.3'ünün sürekli ilaç kullandığı (İlk sıralarda hipertansiyon, diyabet ve mide ilaçları) saptanmıştır.

Son bir ay içerisinde sağlık sorunu ile karşılaşma oranı %39.3'dür (446 kişi), 40 yaş ve üzerinde olanların, kadınların, sağlık durumlarını kötü veya çok kötü olarak değerlendirenlerin diğer gruplara göre daha yüksek oranda sağlık sorunu ile karşılaştıkları görülmüştür (Bakınız Tablo1).

Sağlık sorununun çözümü için başvuru alan kurumlar değerlendirildiğinde, %22.0 ile SSK polikliniği-hastanesi, %21.5 ile devlet hastanesi, %18.6 ile sağlık ocağı başta gelmektedir. Kadınların erkeklere göre daha yüksek oranlarda sağlık ocağı ve devlet hastanesine, erkeklerin ise özel hastane ve kurum polikliniğine başvurdukları saptanmıştır. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Bakınız Tablo2., $X^2=13.09$ $p=0.06$).

Yapılan son başvuruda kurumdan memnun olma oranı %88.3'dür (394 kişi) ve cinsiyete göre fark saptanmamıştır ($X^2=0.015$ SD=1 $p>0.05$).

En son karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada güçlükle karşılaşanların (muayene olamayanların) oranı %14.3 (64 kişi)'dir. Gecekonuda oturanların sağlık sorununda muayene olmada daha yüksek oranda güçlükle karşılaştıkları saptanmıştır (Tablo3.)

Klinik veya muayenehanede çok uzun beklemek, sağlık hizmetinin pahalı olması ve muayenenin gereksinime uygun olmaması belirtilen engellerin başında gelmektedir (Tablo4).

Tartışma

Park Sağlık Ocağı Bölgesinde kayıtlı olan 15 yaş ve üzeri kişilerin son 1 ayda sağlık sorunu ile karşılaşma ve sağlık kurumuna başvurma durumlarını incelemek üzere yürütülen çalışma kapsamında 1135 kişi ele alınmıştır.

Çalışma grubunda cinsiyete göre yaş grupları arasında fark saptanmazken eğitim durumları arasında belirgin bir farklılığın olduğu ve kadınların erkeklere göre daha az eğitim aldıkları saptanmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerinde okuma yazma bilmeyenlerin %69.4'ü, okur yazar olanların %45.1, ilkokul mezunu olanların %48.4'ü, ortaokul mezunu olanların %36.8'i, lise mezunu olanların %38.7'si, yüksekokul mezunu olanların ise %35.8'i kadındır(7). Bizim çalışmamızda bu oranlar sırası ile %89.7, %68.8, %61.4, %40.3, %49.5, %45.1 olarak bulunmuştur. Ankara İl merkezindeki bu bölgede okuryazar olmayan/olan gruplarda daha belirgin olmak üzere ilkokul ve üzeri eğitilmiş gruplardaki kadınların da oranının ülke genelinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılanların %84.9'unun herhangi bir sosyal güvencesi olduğu saptanmıştır. Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü tarafından yaptırılan Sağlık Hizmetlerinin Kullanım Araştırması'na göre ülke genelinde sosyal güvencesi olanların oranı %47.8'dir(8). Özcebe'nin 1990 yılında Etimesgut bölgesinde yaptığı çalışmada bu oran %74.1, Kaya'nın Ankara ilinde 1991 yılında yaptığı çalışmada %67, Kılıç'ın 1995 yılında Gölbaşı bölgesinde yaptığı çalışmada %59, Pala ve arkadaşlarının 1995'de Gemlik bölgesinde yaptıkları çalışmada %55.2, Berberoğlu ve arkadaşlarının 2000 yılında Edirne İli'nde yapmış oldukları çalışmada benzer şekilde %84.6 olarak bulunmuştur(3,9-12).

Çalışma kapsamına alınan kişilerin %40.1'nin SSK, %32.8'inin Emekli Sandığı, %9.2'sinin Bağkur, %2.8'inin Yeşil Kart vb. bir sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür. Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre ülke geneli için sosyal güvenlik kurumları açısından ilk sırada %25.8 ile SSK %10.8 Emekli Sandığı, %7.9 Bağkur yer almaktadır (8). Edirne İli'nde Muradiye Sağlık Ocağı bölgesinde yaşayanların %45.0'inin SSK'na, %19.2'sinin Emekli Sandığı'na, %11.4'ünün Yeşil Kart ve %8.9'unun Bağkur'a bağlı olduğu görülmüştür(12). Sağlık Ocakları bölgesinde ağırlıklı grup SSK'na bağlı olanlardır. Bu durum özellikle tedavi edici hizmetlerde başvuranın önünde bir engel oluşturmaktadır. Sağlık ocağına başvurularda ise doğal olarak Emekli Sandığı'na bağlı olanların oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Çolak ve arkadaşlarının yaptıkları sağlık ocağına başvuranların %43.2'sinin Emekli Sandığı'na bağlı oldu-

Tablo 1. Son bir ay içerisinde sağlık sorunu ile karşılaşma durumu ile bazı değişkenlerin karşılaştırılması

	SON 1 AYDA SAĞLIK SORUNU İLE KARŞILAŞMA DURUMU						X ² p değeri
	KARŞILAŞAN		KARŞILAŞMAYAN		TOPLAM		
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**	
YAŞ GRUPLARI							
>=19	49	33.6	97	66.4	146	12.9	X ² =13.14 SD=6 p<0.01
20-29	105	36.8	180	63.2	285	25.1	
30-39	89	35.7	160	64.3	249	21.9	
40-49	77	41.0	11	59.0	188	16.6	
50-59	55	47.0	62	53.0	117	10.3	
60-69	41	43.2	54	56.8	95	8.4	
70+	30	54.2	25	45.5	55	4.8	
CİNSİYET							X ² =7.34 SD=1 p<0.01
Erkek	179	35.0	333	65.0	512	45.1	
Kadın	267	42.9	356	57.1	623	54.9	
EĞİTİM DURUMU							
OYD-OY***	42	42.0	58	58.0	100	8.8	X ² =3.92 SD=4 p>0.05
İlkokul	171	39.8	259	60.2	430	37.9	
Orta okul	66	35.5	125	64.5	186	16.4	
Lise	110	39.7	167	60.3	277	24.4	
Üniversite	57	40.1	85	59.9	142	12.5	
MEDENİ DURUM							
Bekar	100	34.8	187	65.2	287	25.3	X ² =7.73 SD=5 p>0.05
Evli(İmam Nikahı)	13	44.8	16	55.2	29	2.6	
Evli(Resmî Nikah)	294	39.9	443	60.1	737	64.9	
Eşi Ölmüş	32	52.5	29	47.5	61	5.4	
Eşinden Ayrılmış	5	31.3	11	68.8	16	1.4	
Diğer	2	40.0	3	60.0	5	0.4	
KONUT TİPİ							X ² =0.21 SD=1 p>0.05
Apartman	305	39.8	462	60.2	767	67.6	
Gecekondu	141	38.3	227	61.7	368	32.4	
SOSYAL GÜVENCE							
Yok	59	34.5	112	65.5	171	15.1	X ² =4.63 SD=5 p>0.05
Emekli Sandığı	156	41.9	216	50.1	372	32.8	
SSK	176	38.8	280	61.2	456	40.1	
Bağ-kur	44	42.3	60	57.7	104	9.2	
Özel	4	50.0	4	50.0	8	0.7	
Yeşil Kart	7	29.2	17	70.8	24	2.1	
SAĞLIK DURUMU (Kendi Bildirimi İle)							
Çok Kötü	3	50.0	3	50.0	6	0.5	X ² =21.84 SD=3 P<0.001
Kötü	48	55.2	39	44.8	87	7.7	
İyi	365	39.8	552	60.2	917	80.8	
Çok İyi	30	24.0	95	76.0	125	11.0	
TOPLAM	446	39.3	689	60.7	1135	100.0	

*Satır yüzdesi, **Sütun yüzdesi, ***OYD-OY:Okuryazar değil-Okuryazar

ğu saptanmıştır(13). Üçüncü basamak sağlık hizmeti sunan birimlerde de benzer durum söz konusudur. Güldalı'nın bir üniversitesi hastanesine başvuran kişiler üzerinde yürüttüğü çalışmasında %54.9'unun Emekli sandığı, %6.8'inin SSK,

%26.7'sinin çalışan memur oldukları görülmüştür(14).

Son bir ay içerisinde sağlık sorunu ile karşılaşma oranı %39.3'dür. Özcebe bu oranı %6.5, Kılıç %14.3, Pala ve arkadaşları %25.6 olarak bulmuş-

Tablo 2. Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyete göre en son başvurdukları sağlık kurumu dağılımı

SON 1 AYDA BAŞVURULAN SAĞLIK KURUMU	CİNSİYET					
	ERKEK		KADIN		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%*
- SSK Hastanesi	38	41.5	60	58.5	98	22.0
- Devlet Hastanesi	38	39.6	58	60.4	96	21.5
- Sağlık Ocağı	24	28.9	59	71.1	83	18.6
-Üniversite Hastanesi	32	43.2	42	56.8	74	16.6
-Özel Poliklinik (Hastanın Ücreti Ödediği)	16	43.2	21	56.8	37	8.3
-Kurum Polikliniği	17	68.0	8	32.0	25	5.6
-Özel Hastane	9	75.0	13	25.0	22	4.9
-Özel Poliklinik (Kurumun Ücreti Ödediği)	5	45.5	6	54.5	11	2.5
TOPLAM	179	40.1	267	59.9	446	100.0

$$X^2=13.09 \text{ SD}=7 \text{ p}=0.06$$

*Kolon, diğer yüzdelere satır yüzdesi olarak alınmıştır.

lardır(9-11). Kırk yaş üzerinde olanların, kadınların, sağlık durumlarını kötü veya çok kötü olarak değerlendirenlerin diğer gruplara göre daha yüksek oranda sağlık sorunu ile karşılaştıkları görülmüştür. Sağlık Bakanlığı'nın Sağlık Hizmetlerinin Kullanım Araştırması'nda kadınların hekime başvurularının erkeklerden fazla olduğu, 45 yaş ve üzerindeki grupların başvurularının diğer gruplara göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir(8).

Sağlık sorununun çözümü için başvurulmuş kurumlar değerlendirildiğinde; %22.0 ile SSK hastanesi, ilk sırada yer alırken bunu %21.5 ile devlet hastanesi ve %18.6 ile sağlık ocağı izlemektedir. İstatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte kadınların erkeklere göre daha yüksek oranlarda sağlık ocağı ve devlet hastanesine erkeklerin ise özel hastane ve kurum polikliniğine başvurdukları saptanmıştır. Aksakoğlu'nun Ankara İli Yeni Kent Sağlık Ocağı Bölgesi'nde sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği bir bölgede halkın iyileştirici hizmetler için seçtiği sağlık kuruluşları ve bu seçimi etkileyen etmenler üzerine 1977 yılında yaptığı bir araştırmada sağlık ocaklarının tercih edilme oranı %77.4'dür (15). Trabzon İli'nde doğurgan çağ kadınların kırsal bölgede kullanım oranı %55.6, kentsel bölgede %61.0'dir (16). İstanbul İli Ümraniye bölgesinde sağlık sorununda kişilerin %59.1'inin, %Edirne İli'nde %43.4'ünün, Etimesgut bölgesinde %40.2'sinin, Gölbaşı bölgesinde %40'ının, Sivas İli'nde %35.1'inin, Gemlik bölgesinde %12.5'inin sağlık ocağına başvurdukları tes-

pit edilmiştir (6,9-12,17). Ülke genelinde bu oran %25.9'dur. Kırsal alanda sağlık ocağına başvuranların oranı %41.5 iken kentsel alanda %14.1'e düşmektedir, SSK polikliniği-hastanesi başvuruları %5.5'den %23.6'ya, özel hekim başvuruları da 13.1'den %16.2'ye yükselirken, devlet hastanesine yapılan başvurular %30.5'den %28.8'e düşmektedir(8). Kentsel alanda sağlık ocaklarının daha az kullanıldığı görülmektedir (18). Bu durum sosyal güvenlik şemsiyesinde SSK'na bağlı olan grubun kendi poliklinikleri dışındaki başvurularında tedavi edici hizmetlerden yararlanmada yaşadıkları güçlüklerle açıklanabilir. Cinsiyete göre başvurulmuş kurumlar arasında sıralamada farklılık görülmemekle beraber erkeklerde devlet hastanesi kadınlarda sağlık ocağı başvuruları daha yüksek bulunmuştur (8).

Yapılan son başvuruda kurumdan memnun olma oranı %88.3'dür ve cinsiyete göre fark saptanmamıştır. Sağlık Hizmetlerinin Kullanım Araştırması'nda hizmet alınan sağlık kurumundan memnun olma oranı %60.9 iken kentsel alanda bu oran %60.3, kırsal alanda %61.9, kadınlarda %60.2, erkeklerde %61.2'dir(8). Ankara Eryaman 2 nolu sağlık ocağı başvuran kişilerin sunulan hizmetlerden %76'sının memnun olduğu, kadınların memnuniyet düzeyi erkeklere göre daha düşük olduğu saptanmıştır (13).

En son karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada güçlüklerle karşılaşanların (muayene olamayanların) oranı %14.3'dür. Gecekonuda oturanların son karşılaşılan sağlık sorununda muayene

Tablo 3. En son karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada güçlükle karşılaşma durumu ile bazı değişkenlerin karşılaştırılması.

	MUAYENE OLMADA GÜÇLÜKLE KARŞILAŞMA (Muayene Olamama) DURUMU						X ² p değeri
	(Muayene Olamayan)		(Muayene Olan)		TOPLAM		
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**	
YAŞ GRUPLARI							
>=19	8	16.3	41	83.7	49	11.0	X ² =7.58 SD=6 p>0.05
20-29	19	18.1	86	81.9	105	23.5	
30-39	12	13.5	77	86.5	89	20.0	
40-49	4	5.2	73	94.8	77	17.3	
50-59	10	18.2	45	81.8	55	12.3	
60-69	7	17.1	34	82.9	41	9.1	
70+	4	13.3	26	86.7	30	6.8	
CİNSİYET							X ² =0.40 SD=1 p>0.05
Erkek	28	15.6	151	84.4	179	40.1	
Kadın	36	13.5	231	86.5	267	59.9	
EĞİTİM DURUMU							X ² =4.13 SD=5 p>0.05
OYD-OY***	8	19.5	33	80.5	41	9.3	
İlkokul	30	16.5	142	83.5	171	38.3	
Orta okul	9	13.8	57	86.2	66	14.8	
Lise	11	10.1	99	89.9	110	24.6	
Üniversite	7	12.3	51	87.7	58	13.0	
MEDENİ DURUM							X ² =6.97 SD=5 p>0.05
Bekar	20	20.2	80	79.8	100	22.4	
Evli(İmam Nikahı)	2	15.4	11	84.6	13	2.9	
Evli(Resmi Nikah)	35	11.9	260	88.1	295	66.1	
Eşi Ölmüş	7	22.6	24	77.4	31	6.9	
Eşinden Ayrılmış	0	0.0	5	100.0	5	1.2	
Diğer	0	0.0	2	100.0	2	0.5	
KONUT TİPİ							X ² =9.78 SD=1 P<0.01
Apartman	33	10.8	272	89.2	305	68.6	
Gecekondu	31	22.0	110	78.0	141	31.4	
SOSYAL GÜVENCE							X ² =8.24 SD=5 p>0.05
Yok	8	13.6	51	86.4	59	13.2	
Emekli Sandığı	17	10.9	139	89.1	156	35.0	
SSK	30	17.0	146	83.0	176	39.5	
Bağ-kur	5	11.4	39	88.6	44	9.9	
Özel	2	50.0	2	50.0	4	0.8	
Yeşil Kart	2	28.6	5	71.4	7	1.6	
SAĞLIK DURUMU (Kendi Bildirimi İle)							X ² ****=3,18 SD=1 p>0.05
Çok Kötü	2	66.7	1	33.3	3	0.6	
Kötü	8	16.7	40	83.3	48	10.8	
İyi	52	14.2	313	85.8	365	81.8	
Çok İyi	2	6.7	28	93.3	30	6.8	
TOPLAM	64	14.3	382	85.7	446	100.0	

olmada daha yüksek oranda güçlükle karşılaştıkları saptanmıştır (Tablo3.). Klinik veya muayenehanede çok uzun beklemek, sağlık hizmetinin pahalı olması ve muayenenin gereksinime uygun olma-

ması belirtilen güçlüklerin başında gelmektedir(Tablo4). Yapılan çalışmalarda sağlık hizmetlerinden yararlanmada karşılaşılan güçlükler içerisinde sağlık hizmetlerinin pahalı olması ve yoksul-

Tablo 4. Araştırmaya katılan kişilerin muayene olmada karşılaştıkları güçlükler

En Son Sağlık Sorununda Muayene Olmada Karşılaşılan Güçlükler	Sayı	%*
Klinik veya muayenehanede çok uzun beklemek	24	37.4
Sağlık hizmetinin pahalı olması	13	20.3
Muayenenin gereksinime uygun olmaması	12	18.8
Muayene saatinin uygunsuzluğu	9	14.1
Personelin saygısızlığı	9	14.1
Tek başına gidememe	9	14.1
Ulaşım sorunu	7	10.9
Nereye gideceğini bilememek	3	4.7
Muayene nedeniyle gündelik kaybı	2	3.1
Eşinin izin vermemesi	1	1.7

*Bir kişi birden fazla yanıt verebildiği için toplam alınmamıştır. Yüzdeler 64 kişi üzerinden hesaplanmıştır

luk ilk sırada yer almaktadır (3,11). Araştırma grubunda sosyal güvence sahibi olma oranı oldukça yüksek bulunduğu için bu grupta beklemek, muayenenin gereksinime uygun olmaması gibi nedenler ilk sıralarda yer almıştır. Sağlık Hizmetlerinin Kullanım Araştırması'nda ortalama bekleme süresinin 70 dakika olduğu görülmüştür(8). Yurt dışında yapılmış çalışmalarda da sağlık hizmetlerinin kullanımında benzer güçlükler yaşandığı görülmektedir. Estrada ve arkadaşları, düşük gelir sahibi olanların, gençlerin, sağlık güvencesi olmayanların, fiziksel kısıtlılığı olanların, sağlık düzeyi kötü olanların diğer gruplara göre daha çok engelle karşılaştıklarını, Andersen ve arkadaşları, Amerika'da yaşayan azınlık grupların sağlık hizmetlerini kullanmada çeşitli sorunlar yaşadıklarını, Blazer ve arkadaşları kentsel ve kırsal alanda yaşayan yaşlılar arasında sağlık hizmeti sunan birimlerin kullanımı açısından farklılık olmadığını ancak maliyetin kırsal alanda yaşayan grup için önemli bir güçlük olduğunu belirtmiştir(4,5,19). DSÖ' nün 2000 yılında herkes için sağlık hedefleri doğrultusunda sağlık hizmetlerinden yararlanmada karşılaşılan güçlük ve engellerin tespit edilmesi, bu engellerin ortadan kaldırılması tüm dünyada ve ülkemizde ulaşılabilir bir hedef olarak öngörülmektedir(20).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak araştırma yapılan bölgede 15 yaş üzeri her 5 kişiden 2' si son bir ayda sağlık kurumuna başvurmayı gerektiren herhangi bir sağlık sorunu ile karşılaşmıştır. Kırk yaş ve üzerinde olanların, kadınların, sağlık durumunu kötü olarak

değerlendirenlerin diğer gruplara göre son bir ayda daha yüksek oranda sağlık sorunu ile karşılaştığı görülmüştür. Sağlık sorununda başvuru kurumları içinde; %22.0 ile SSK hastanesi ilk sırada yer alırken bunu %21.5 ile devlet hastanesi ve %18.6 ile sağlık ocağı izlemektedir. Cinsiyete göre başvuru sağlık kuruluşları arasında farklılık saptanmamakla birlikte kadınlar daha çok sağlık ocağı ve devlet hastanelerini, erkekler ise özel hastane ve kurum polikliniklerini tercih etmektedir. En son karşılaşılan sağlık sorununda muayene olmada güçlükle karşılaşma (muayene olamama) oranı %14.3'dür. Gecekondu oturanlar diğer gruplara göre daha yüksek oranlarda muayene olmada güçlükle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Klinik veya muayenehanede çok uzun beklemek, sağlık hizmetinin pahalı olması ve muayenenin gereksinime uygun olmaması belirtilen engellerin başında gelmektedir

Ülkemizde sağlık alanında yaşanan sorunları çözmeye yönelik köklü değişimlerin yapılması kaçınılmazdır. Bu nedenle de sağlık sisteminin etkinliğini artırabilmek amacıyla varolan durumun, sorunların ve etkili faktörlerin saptanması gerekmektedir. Böylelikle, ülkenin sosyal yapısına en uygun sistemin geliştirilmesi mümkün olabilecektir. Özellikle sağlık hizmetlerinden herkesin yararlanmasını sağlamak amacıyla sağlık hizmetlerinin kullanımında güçlükle karşılaşan grupların ve karşılaştıkları güçlüklerin göz önünde tutularak öncelik-kapsam ve niteliğin belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. T.C.Anayasa'sı 1982
2. Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun no:224, 1961
3. Kaya S. Ankara Metropolitan Alanda Sağlık Hizmetlerinin Kullanılabilirliği, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Kurumları Yönetimi Programı, Doktora Tezi, 1992, Ankara
4. Estrada AL, Trevino FM, Ray L. IV. Health Care Utilization Barriers among Mexican Americans:Evidence from HHANES 1982-84. Am J Public Health 1990; 80:Supplement;27-31
5. Anderson RM, Giachello MA, Aday LA. Access of Hispanic to Health Care and Cuts in Services: A State-of-the-Art Overview. Public Health Reports 1986;101:3:238-252
6. Söylemez D, Sur H, Atlı H ve ark. Ümraniye Mustafa Kemal, Dudullu ve Şerif Ali Sağlık Ocakları Bölgesinde İyileştirici Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı ve Bunu Etkileyen Etmenler. 3.Ulusal Sağlık ve Hastane Yönetimi Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) Bildiri Kitabı, 28-29 Eylül 2000, Ankara, 191-204
7. Devlet İstatistik Enstitüsü. Türkiye İstatistik Yıllığı 2000
8. Ministry of Health Turkey Health Project General Coordination Unit. Health Services Utilization Survey in Turkey 1995
9. Özcebe H. Etimesgut Sağlık Ocağı Bölgesinde Tedavi Edici Sağlık Hizmetlerinin Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Saptanması. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 1990, Ankara
10. Kılıç B, Gölbaşı Bölgesindeki Sağlık Başvuruları ve Bunu Etkileyen Etmenler. Toplum ve Hekim 1996;11:74:2-10
11. Pala K, Aytekin N, Aytekin H. Gemlik İlçe Merkezinde Kişilerin Hastalanma Sıklıkları ve Hekime Başvuruları. Toplum ve Hekim 1997;12:81:10-25
12. Berberoğlu U, Eskiocak M, Ekuklu G ve ark. Edirne İli Muradiye Sağlık Ocağı Bölgesinde Romanlar ve Öbürlerinin İlk Basamak Sağlık Hizmeti Kullanımı. Toplum ve Hekim 2001;16:6:470-475
13. Çolak M, Kısa A, Alap N ve ark. Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Hasta Memnuniyeti: Bir Saha Araştırması. 3.Ulusal Sağlık ve Hastane Yönetimi Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) Bildiri Kitabı, 28-29 Eylül 2000, Ankara, 379-389
14. Güldalı D, Şemin S, Oğlak S. Üçüncü Basamak Hastanelere Başvuru Nedenleri. 3.Ulusal Sağlık ve Hastane Yönetimi Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) Bildiri Kitabı, 28-29 Eylül 2000, Ankara, 174-182
15. Aksakoğlu G. Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bir Bölgede Halkın İyileştirici Hizmetler İçin Seçtiği Sağlık Kuruluşları ve Bu Seçimi Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme. H.Ü.T.F. Toplum Hekimliği BD., Uzmanlık Tezi, 1979, Ankara.
16. Beşer E, Çan G. Temel Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı ve Bunu Etkileyen Bazı Faktörler. Medikal Network Doktor Dergisi 1996;4:2:76-78
17. Erdem M. Kızılırmak Sağlık Ocağı Bölgesindeki Halkın Sağlık Ocağı'nı Kullanım Durumunun Belirlenmesi. 3 Ulusal Halk Sağlığı, Kongre Kitabı, 1992, Ankara, 67
18. Soyer A. Bir Araştırma Nedeni İle Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı ve Sağlık Ocakları. Toplum ve Hekim 1998B;13:5:362-363
19. Blazer DG, Landerman LR, Fillenbaum G at all. Health Services Access and Use among Older Adults in North Carolina: Urban vs Rural Residents. Am J Public Health 1995;85:10:1384-1390
20. Dünya Sağlık Örgütü. Dünya Sağlık Raporu 1998, 21. Yüzyılda yaşam, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara